[א]רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם [א]נתערב בדם פסולין ° ישפך לאמה [ב]בדם התמצית ישפך לאמה רבי אליעזר מכשיר [ג]אם לא נמלך ונתן כשר: **גמ'** [ב]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ד]ל"ש אלא שנפלו מים לתוך דם אבל נפל דם לתוך מים [ג]ראשון ראשון בטל אמר רב פפא [ה]ולענין כיסוי אינו כן לפי שאין דחוי במצות: אמר ר"ל [א] [ד]הפיגול והנותר והטמא [ב] שבללן זה בזה ואכלן פטור א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו שמע מינה תלת ש"מ איסורין מבטלין זה את זה ° וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא וש"מ [ה]התראת ספק לא שמה התראה מתיב רבא [ו]עשה עיסה מן [ג] חיטין ומן אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובא אורז מדרבנן אי הכי אימא סיפא [ז]אדם [ד] יוצא בה ידי חובתו בפסח

בדם פסולין. כגון ברובע ונרבע או בנשחט חוץ לזמנו או חוץ למקומו: **ישפך לאמה.** ואפילו הכשר רבה עליו וכן בדם התמצית ישפך לאמה ואע"פ שדם הנפש רבה עליו ומשום גזירה כדמפרש בגמ' [עט.]: **ור"א מכשיר.** טעמא מפרש בגמ' [שם]: **אם לא נמלך ונתן כשר.** אפילו לת"ק דאפילו לכתחלה אי לאו משום גזירה היה מכשיר: **גמ' לא שנו.** דאם יש בו מראית דם כשר ואע"ג דרובא מים אלא שנפלו מים לתוך דם: **ולענין כיסוי.** דתנן ביה נמי כה"ג נתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לכסות בפ' כיסוי הדם (חולין דף פז.): **אינו כן.** דאפילו נתן דם לתוך מים אם יש בו מראית דם חייב לכסות ולא אמרינן קמא קמא בטיל ליה: **לפי שאין דחוי במצות.** דאע"פ שנדחה טפה ראשונה שנפל [ה] לתוך המים ולא היה מראיתה ניכר אפ"ה כי הדר נפל טפה שניה חוזרת ראשונה וניעורה להצטרף עמה וכי נפל עד שהפכו מים למראה דם חוזר ונראה לכיסוי ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה דלא שייך דחוי אלא בדבר קדושה: **שבללן זה בזה.** כזית מזה וכזית מזה ונתן לתוך פיו פטור ממלקות ואפילו התרו בו: **אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו כו'.** כשהוא לועס אותה בפיו נבלל מין לתוך חבירו מיעוטו של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב והבטל בכל מין נוסף על המבטל [ו] ונקרא בשמו ונגרע ממינו וא"א לכוין שלא יהא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו [מין] כשיעור דבצר ליה שיעוריה ולא ידעינן הי מינייהו בצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וצריך להתרות בו משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הויא התראת ספק דלמא לא בדידיה הוי חיובא וכן בנותר ואע"ג דבמסקנא ודאי אחד מינייהו עבר בשעת התראה מיהא ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו אם לא והתראת ספק לאו התראה היא: **שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה.** כי היכי דהיתר מבטל איסור ולא אמרינן איסורא לא מבטל איסורא: **ושמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא.** הא דאמור רבנן בכל דוכתי איסור הנותן טעם בהיתר אוסרו ואע"פ שההיתר ברוב [ט] לאו דאורייתא הוא ללקות עליו דאי דאורייתא נהי נמי דרבה מין על חבירו מ"מ טעמא יהיב ואיכא טעמא דשיעור שלם. וקס"ד השתא דאפילו פיגול ונותר מב' מינים שטעמו של זה ניכר בזה נמי פטור לר"ל כגון האי בשר והאי שירי מנחה: ה"ג **עשה עיסתו מן חטין ומן האורז כו' ואדם יוצא בה ידי חובתו.** של עשה דקום אכול מצה בפסח [י] ואי נותן טעם ברוב לאו דאורייתא היכי נפיק הא קי"ל (פסחים דף לה.) דאין יוצאין אלא במצה שהיא מחמשת המינין דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז) דברים הבאים לידי חימוץ אתה יוצא בהן ידי מצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון: אלא

רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם. בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) פי' בקונטרס דלרב חסדא דאזיל בתר מבטל הויא דלא כרבי חייא ולעיל פי' בריש פירקין דאפילו לר' חנינא דאזיל בתר בטל דאיכא [יא] כמה משניות וברייתות דלא כר"ח: **הפיגול והנותר** כזית מזה וכזית מזה שבללן ואכלן והתרו בו פטור ממלקות א"א שלא ירבה מין על חבירו כו'. כשהוא לועס אותן לתוך פיו נבלל מין לתוך חבירו מיעוטו של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברובו והבטל בכל מין נוסף על המבטל והיה כמוהו ונקרא בשמו ונגרע ממינו וא"א לכוין שלא יהא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו [מין] כשיעור דבצר ליה שיעוריה ואנן לא ידעינן הי מיניהו דבצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וצריך להתרות משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הויא התראת ספק דלמא לאו בדידיה הוי חיובא וכן בנותר ואע"ג דמסקנא אחד מינייהו עבר בשעת התראה מיהא ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו ואם לאו והתראת ספק לאו התראה היא ע"כ לשון הקונטרס וקשה דאם התרה בשלשתן פשיטא דלוקה אפילו למ"ד (מכות דף טז.) לאו שמה התראה היכן מצינו התראת ספק כה"ג דודאי עבר אלא דלא ידעינן אהי מהני תלת דפיגול ונותר וטמא ואי לא התרו אלא על האחד פשיטא דפטור אפילו למ"ד התראת ספק שמה התראה דאפילו לבסוף שמא אותו שהתרה בו כבר נתבטל דהיכי דמי התראת ספק כגון דלאחר גמר הדבר ודאי שעבר על מה שהתרה אלא דלא ידעינן בשעת התראה אם עובר עבירה בההיא שעתא אם לאו כגון הכה את זה וחזר והכה את זה (יבמות דף קא.) וכן גיד הנשה דלא ידעינן אי דימין אי דשמאל ועוד קשה היכי מיחייב כלל משום חד מינייהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפילו היתר לא מצטרף לאיסור כ"ש איסור לא מצטרף לאיסור וא"כ אפילו אם תימצא לומר דהתראת ספק שמה התראה הכא פטור דא"א שלא יתערב מכל אחד ואחד משהו בחבירו ובצר ליה שיעורא ועוד קשה אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשתן יחד למה לי למימר א"א שלא ירבה מין על חבירו הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי ואכולהו ליפטר דכל אחד הוי בטל ומבטל ונ"ל לפרש דמיירי כגון דאיכא ב' זיתי פיגול וזית נותר יחד בחתיכה אחת [יב] ועוד יש ב' זיתי נותר וזית פיגול בחתיכה אחרת יחד ואכל אחת מן החתיכות והתרו בו אל תאכל פיגול שמא זו היא חתיכה שיש בה רוב נותר ואחרי כן לאחר כדי אכילת פרס או אפילו בתוך כדי אכילת פרס אכל חתיכה שניה והתרו בו אל תאכל פיגול כבראשונה [יג] שמא זו היא אותה שיש בה רוב נותר שאוכל באחרונה עתה הוי ממש כמו הכה זה וחזר והכה זה דלמ"ד לאו שמה התראה פטור. ברו"ך. נראה לפרש דבתרי מינייהו קאמר דשקל תרי מהני תלת ובללן זב"ז ואכלן וכגון דשקל ב' זיתים מחד איסורא וד' זיתים [יד] מב' איסורין ובללן בקערה אחת ואכלן וא"א שלא יהא רוב מן האחד ומבטל את חבירו הילכך לא ידעינן בהאי איסורא אם יש עליו שם פיגול או שם נותר דאיסורין מבטלין זה את זה לפטור [טו] מטעם התראת ספק כגון דאכל בשתי פעמים בכדי אכילת פרס ובאכילה ראשונה התרו בו משום פיגול ובשניה משום נותר א"נ אפילו פחות מכדי אכילת פרס פטור כשאכל בשתי פעמים דכשהתרה בראשונה משום פיגול שמא נותר רבה ולא שפיר מתרי ביה ובשניה כשהתרה משום נותר שמא פיגול רבה ולא שפיר מתרי ביה ואי משום דבכבר התרה בו משום פיגול מאכילה ראשונה ואמרינן בקדושין (דף עז.) דבעל חמש אלמנות חייב משום אלמנת ראובן ואלמנת שמעון ובחדא התראה מיירי דאי בשתי התראות אפילו באלמנה אחת נמי חייב דהתראות מחלקות אלמא כיון דעסיק בביאה ומתרה בו בתחילה הוה התראה לכל אחת ואחת וה"נ הרי עסוק כל שעה באכילה ותועיל לו התראה ראשונה לא דמי דשאני הכא דנראה כחוזר בו מהתראה ראשונה כשחוזר ומתרה בו משום נותר וכאילו אמר לו לא על פיגול אתה שב אלא על נותר ואם תאמר והא תנן במעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז:) הפיגול והנותר אינן מצטרפין זה עם זה מפני שהם ב' שמות ואמר בגמרא ל"ש אלא לטומאת ידים דמדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו וי"ל דהתם בדלא מערב אבל הכא דמערב בטל דאיסורין מבטלין זה את זה א"נ הכא ללקות משום פיגול או נותר קאי אבל התם מיירי לעבור עליו משום כל שבקדש פסול ועוד התם נהי דאיסורא איכא מלקות ליכא משום דהוי לאו שבכללות כדאי' בפסחים (דף כד.): **מתיב רבא עשה עיסה מן החטין.** תימה דלא מקשה ליה ° מכל התורה כולה דקי"ל טעם כעיקר: [בס"א מה"ד] [ז] **אלא מין בשאינו מינו בטעמא כו'.** [ח] תימה דבהקומץ רבה (מנחות דף כג.) פריך מההיא דתבלה בקנא למ"ד בתר מבטל אזלינן מאי קא מדמי אההיא [טז] דבתר בטל או בתר מבטל אזלינן שהטעם שוה אההיא [יז] דתבלה בקנא שאין הטעם שוה כיון [יח] שיש בתבלין טעם מצה ראוי לצאת בו ידי חובתו כדאמרינן הכא אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ובכל התורה כולה קי"ל דטעם כעיקר ואין להקשות אהך דשמעתין מהא דאמר בערבי פסחים (פסחים דף קטו.) לא לכרוך איניש מצה ומרור בהדי [הדדי] דלמא אתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא ° דהתם חוזק המרירות הוא דמבטל טעם מצה אבל אורז לא מבטל טעם דגן ועוד דהתם כשאוכל כזית מצה דכי מבטל ליה מרור ליכא טעם כזית מצה אבל אם אוכל הרבה שרי:

מסורת הש"ס

א) פסחים סה: [לעיל לה. לו. לקמן עט. מנחות כב. חולין פז: נדה עא:] ירוש' פסחים פ"ה ה"ח, ב) [חולין פז:], ג) עי' בכורות כב: ד"ה יתיב, ד) [ע' תו' יבמות קא. ד"ה הכה] ירוש' חלה פ"א ה"א, ה) שבועות ג ירוש' פסחים פ"ה ה"ד, יבמות פי"א ה"ז, נזיר פ"ח ה"א, וע"ע שבועות פ"ג ה"ז, ו) חלה פ"ג מ"ז עי' ירוש' חלה פ"ג ה"ה, ועי"ש פ"א ה"א פ"ב ה"ג, תוספ' חלה פ"ב ה"א., ז) שייך לע"ב, ח) [ועתוס' שם ד"ה אלא שמיישב קושיא זו].

◆

גליון הש"ס

מתני' ישפך לאמה. עיין מנחות דף מח ע"א תוס' ד"ה מתא: גמ' וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא. ק"ל למ"ש תוספות חולין דף לט בשם הר"י דאורליינש דאף אם טעם כעיקר דאורייתא מ"מ לא לקי דהוי רק עשה וא"כ הכא דמיירי לענין מלקות שפיר אמרינן דבטל ולא נשאר רק עשה דטכ"ע: תוס' ד"ה מתיב וכו' מכה"ת כולה דקי"ל טעם בעיקר. ק"ל דמהיכן ה"מ להקשות ולהוכיח דטעם כעיקר דאורייתא דלמא באמת הוי רק דרבנן וכן ס"ל לרש"י באמת לזה פריך מהא דיוצא ידי חובת מצה מוכח דהוא דאורייתא: תוס' ד"ה אלא וכו' דהתם חוזק המרירות. עי' בתוס' פסחים שם ד"ה אלא מברך אתי מצה דרשות ומבטל למרור ולע"ק:

◆

שינויי נוסחאות

א] עי' גל' מהרש"א והגי' רז"ו הלוי והגי' מהרש"ס, דיש כאן ד' גירסאות בפוסקים, יש גורסים ר"ל, וי"ג רב פפא, וי"ג ריב"ל וי"ג ר' יוחנן. עי"ש בדבריהם: ב] מילת והטמא ליתא בתוס' דהכא ד"ה הפיגול והנותר כזית וכו' וכ"מ מרש"י דהכא גם בתוס' יבמות ק"א ע"א ד"ה הכה וכו'. וכן עוד בתוס' נדה מו ע"ב ד"ה ר"י ור"ל לא העתיקו אלא הפיגול והנותר. אמנם עניין והטמא לא נזכר שמה. וכן בירושלמי פ"א דחלה ליתא. ועדיין בעי להתיישב בדבר הסג"י (הגר"ב). ועי' רש"ש שסעיר דמהתוס' כאן מוכח דגרסי והטמא. וע"ע מלפה איתן וקדשי דוד: ג] מן החיטין ומן האורז (כ"ה במשניות): ד] נ"ל ואדם (ש"מ): ה] נ"ל כשנפלה (ש"מ): ו] המבטל ונהיה כמוהו ונקרא בשמו (*ש"מ): ז] נ"ל הויא חיובא אלא באידך וכן בנותר כו' (שמכ"י וב"ש): ח] דאיסור (ש"מ): ט] נ"ל רוב (ש"מ): י] בפסח שהכתוב קבעו חובה כדכתיב בערב תאכלו מצות, ואי נותן כו' (כי"י): יא] בס"י איכא (הגר"ב): יב] ר"ל בבלילה אחת (ח"נ): יג] כבראשונה פטור שמא (רד"ו הלוי): יד] זיתים מאיסור השני ובללן (ק"ד ועו"ש ועכ"ז בח"נ). ומדברי הס"ק נר' דגרים כלפנינו ור"ל דהנך ד' זיתים הם מב' איסורין עיי"ש: טו] נ"ל ופטור (ש"מ): טז] נ"ל ההיא (צ"ק): יז] נ"ל להההיא (צ"ק): יח] נ"ל דכיון (ש"מ): יט] גי' ש"מ בטיל ליה לדם. ומכאן עד סה"ד ליתא בס' עי' באות שאח"ז: כ] כ"ה בש"מ. ובכתה"י ליתא אלא רק הגליון של תה"ד. ותיבות ומשרבו המים אינן מובנות. ועי' פסקי רי"ד:

◆

שיטה מקובצת

הפיגול והנותר כו'. פ"ה כזית מזה [illegible]

עין משפט נר מצוה

מו א ב ג מיי' פרק ג מהלכות פסה"מ הלכה כג:
מז ד מיי' שם הלכה כב:
מח ה מיי' פי"ד מהל' שחיטה הל' ו סמג עשין סד טוש"ע יו"ד סימן כח סעיף יב:
מט ו מיי' פ"ו מהל' בכורים הל' יא טוש"ע י"ד סימן שכד סעיף ט:
נ ז מיי' פ"ו מהלכות מצה הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תנג סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

אין דם מבטל דם. וכשר (מנחות כב.). **דמין במינו** לר"י לא בטיל (לעיל לה.) **אלא שנפלו מים לתוך דם.** לפיכך כל טיפה וטיפה כשנפלה בטלה, הלכך עד שלא תהא בו מראית מים כשרה: **ולענין כסוי אינו כן.** שאפי' נפל דם לתוך מים חייב לכסות, שאע"פ שבטל ונדחה ראשון ראשון, אפ"ה כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם, חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם, ולא אמרי' הואיל ונדחה ידחה, שאין תורת דיחוי אצל מצות (חולין פז:):

◆

נוסחאות רש"י כת"י

אין דם מבטל דם. דמין במינו לר' יהודה לא בטיל ואפילו טיפה לתוך כלי גדול אע"פ שאילו היה דם הפסול מים אין דם הכשר ניכר בהן אפילו הכי כשר לזריקה: **נתערב בדם הפסולין.** כגון בדם שנשחטו חוץ לזמנו: **ישפך לאמה.** ולא אמרינן רואין אותו כאילו הוא מים ואם דם הכשר מעורב בהן וניכר בהן יזרוק וכן בדם התמצית. וטעמא דת"ק ור' אליעזר מפרש בגמ': **ואם לא נמלך ונתן כשר.** ואפילו לת"ק, דטעמא דלכתחילה לא משום גזירה בעלמא היא דילמא אתי לאכשורי דם פסולין לזריקה בעינייהו וכן דם התמצית ומדאורייתא דם התמצית לא חזי לכפרה דכתיב כי נפש הבשר בדם היא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר: **לא שנו.** דאם יש בו מראית דם כשר ואע"ג דרובא מים: **אלא שנפלו מים לתוך דם.** דקמא קמא בטיל הילכך כל כמה דאיכא מראית דם לא בטיל ליה יט] דם ומשרבו המים לבטל מראית דם בטל לו: **אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל.** הדם ומשרבו כ] המים אע"פ שיש בו מראית דם בטל דם: **ולענין כיסוי אינו כן.** שאפילו נפל דם העוף לתוך מים אם יש בו מראית דם חייב לכסות ולא אמרי' קמא קמא בטיל ליה: **לפי שאין דיחוי במצוות.** דאע"פ שנדחית טיפה ראשונה כשנפלה לתוך המים ולא היה מראיתה ניכר ונפטרה מן הכיסוי אפילו הכי כי הדר נפיל טיף טיף עד שמראית דם ניכר מצטרפות הראשונות להיות דם וחייב לכסות: **הפיגול והנותר.** כזית מזה וכזית מזה: **שבללן ואכלן.** והתרו בו: **פטור.** ממלקות:

◆

שיטה מקובצת (המשך)

שמא באותה אכילה אין בו כשיעור מאותו איסור דשמא (מאותו מיעוט) [אותו] שמתרה בו [הוא המיעוט], והשתא בכל אכילה מיפטר מטעם התראת ספק לפי שאין ידוע היכן הוא המיעוט והילכך כי מתרה בו באכילה ראשונה משום פיגול, שמא בההיא אכילה הנותר רבה על הפיגול ומבטלה כמאן דליתיה, וכן כי מתרה בשניה משום פיגול איכא למימר הכי, ואע"ג דממה נפשך חדא מינייהו עבר משום פיגול דאי ראשונה רוב נותר א"כ שניה רוב פיגול ואי שניה רוב נותר א"כ ראשונה רוב פיגול [illegible]

[illegible]